

Materiály

Z třech novinových článků napsaných ve třech různých desetiletích a z projevu Jacka Terryho je dobře patrné, jaký význam má bývalý koncentrační tábor Flossenbürg pro jeho bývalé vězně a jejich příbuzné.

Přečtěte si novinové články a projev Jacka Terryho a vypracujte s nimi spojené úkoly. Dělejte se poznámky.

Otzelberger, Manfred: „Bývalý apelplac koncentračního tábora stojí jednu marku“, in: Süddeutsche Zeitung, 6. 11. 1997.

- Popiš, jak mohou bývalí vězni ovlivňovat změny v areálu bývalého koncentračního tábora.
- Zformuluj, proč bývalí vězni protestují proti současné podobě bývalého koncentračního tábora.
- Vysvětli stanovisko flossenbürského starosty.

Šteffelová, Jaroslava: Dějepis ve stínu hákového kříže, in: Učitelské noviny č. 38/2005 (<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3941>).

- Popiš, jakou roli hrají bývalí vězni pro pracovníky Památníku.
- Vysvětli, jak se asi cítí bývalí vězni, když jsou požádáni, aby poskytli do expozice památníku své osobní předměty, fotografie, kresby atd.
- Prodiskutujte otázku, zda je důležité, aby se do činnosti památníku zapojovali i bývalí vězni.
- Vytvoř si názor, zda se mají do hodin dějepisu zvat bývalí vězni koncentračních táborů jako pamětníci.

Beščecová, Kateřina: „Tábor“ v koncentračním táboře Flossenbürg, in: Katolický týdeník č. 31/2006 (<http://www.katyd.cz/clanky/tabor-v-koncentracnim-tabore-flossenburg.html>).

- Shrň, jak vznikl mezinárodní tábor mládeže ve Flossenbürgu.
- Prodiskutujte, proč chtějí bývalí vězni vyprávět mladým lidem svůj příběh a co jim tím chtějí sdělit.
- Prodiskutuje, zda má toto poselství bývalých vězňů u mladých lidí šanci na ohlas.
- Vytvoř si názor a odůvodni, zdá má význam, aby se bývalí vězni a mladí lidé z různých zemí setkávali na táboře mládeže.

Projev Jacka Terryho na vzpomínkovém aktu u příležitosti 60. výročí osvobození koncentračního tábora Flossenbürg v Památníku Flossenbürg dne 24. dubna 2005 (kráceno), Archiv Památníku Flossenbürg.

- Popiš, jak Jack Terry a další bývalí vězni prožívali návrat do Flossenbürgu v roce 1995.

3.) Bývalí vězni a jejich příbuzní

- Jack Terry mluví se svým projevem „neosobních číslech a strašlivé anonymitě“. Vysvětlí jeho slova. Popiš, jak chce vytvořením památníku tuto anonymitu překonat?
- Prodiskutujte, jaký význam má Flossenbürg v životě Jacka Terryho.
- Pojmenuj cíle, které si Jack Terry stanovil jako přeživší koncentračního tábora Flossenbürg. Vytvoř domněnku, jaký názor na věc mohou mít jiní bývalí vězni z jiného úhlu pohledu.

Úkoly pro vaši skupinu pro přípravu diskuze

Pro závěrečnou skupinovou diskuzi si připravte stručné stanovisko k této problémové výchozí situaci:

Bývalí vězni koncentračního tábora požadují, aby byla plocha s rodinnými domy začleněna do areálu Památníku jako další památné místo.

Vžijte se do role některé z podskupin bývalých vězňů koncentračního tábora Flossenbürg. Zamyslete se nad tím, jak by tuto situaci vnímali a jaké by navrhovali řešení. Pomohou vám v tom informace z novinových článků a z projevu Jacka Terryho. Vezměte v úvahu, že jednotlivé skupiny vězňů mohou mít různé názory.

Společně pak vytvořte stanovisko k problémové situaci z pohledu bývalých vězňů koncentračního tábora Flossenbürg. Určete si mezi sebou mluvčího, který bude vaše stanovisko zasupovat v diskuzi. Rozmyslete si otázky, na které byste se chtěli zeptat zástupců ostatních skupin.

Staatsregierung zögert noch, Gedenkstätte in Flossenbürg zu erweitern

Z745

6. 11. 97

1/2

Z 7

Ehemaliger KZ-Appellplatz kostet eine Mark

Unternehmen verkauft Teilgelände des früheren Konzentrationslagers / NS-Opfer hoffen auf Einsicht

Von Manfred Otzelberger

Flossenbürg – Seit fünf Wochen hofft Hans Simon-Pelanda auf Post von Edmund Stoiber. Der Vorsitzende der „Arbeitsgemeinschaft ehemaliges KZ Flossenbürg“ (ARGE), hauptberuflich Referent des Münchner Goethe-Instituts, hat dem bayerischen Ministerpräsidenten Ende September eine Resolution der ehemaligen Gefangenen übermittelt: „Der Freistaat soll alles tun, um noch vorhandene Gebäude wie die Küche, die Wäscherei, den Appellplatz und die Kommandantur zu erhalten und in die Gedenkstätte einzubeziehen.“

Das klingt recht höflich und geduldig, aber intern machen die Überlebenden aus ihrer Wut keinen Hehl. Nach Jahrzehnten der Geduld, in denen sich Flossenbürg zu einer idyllischen Parkanlage und nicht zu einer modernen Gedenkstätte veränderte, fordern sie ein Dokumentations- und Forschungszentrum, mehr Fortbildung für Lehrer und Erzieher sowie eine bessere pädagogische Betreuung von Jugendlichen.

All das wäre möglich, wenn die Staatsregierung ein Angebot der Firma „ke autoelectric GMBH“ annimmt. Für den symbolischen Preis von einer Mark bietet das Unternehmen dem Freistaat 7000 Quadratmeter an, auf denen sich die Gebäude der Wäscherei und der Häftlingsküche befinden. Auf dem Areal des Unternehmens liegt auch der ehemalige KZ-Appellplatz. Die einstigen Häftlinge und die Arbeitsgemeinschaft plädieren dafür, das gesamte Gelände des ehemaligen Konzentrationslagers in eine Gedenkstätte umzuwandeln. Gleicher Ansicht ist auch Andreas Wolf, Geschäftsführer der Elektrikfirma: „Wir haben zwar nichts gutzumachen, weil unsere Firma erst seit 1966 besteht und wir im Gegensatz zu Siemens keine Zwangsarbeiter beschäftigt haben. Aber wir möchten nicht, daß eine brachliegende Immobilienmoblie, auf der früher Kabelsätze und Autoverdrahtungen hergestellt wur-

den, diesen exponierten Punkt verunziert.“ Die Firma besitzt dort eine mittlerweile leerstehende Halle; der Betrieb mit 100 Angestellten ist in das benachbarte Floss umgezogen.

Jörg Skribeleit, wissenschaftlicher Betreuer des im Aufbau befindlichen Infobüros der Gedenkstätte, hält das Angebot für eine große Chance. Ein Kauf würde signalisieren, daß sich der Freistaat moderner Gedenkstättenarbeit öffnet. Skribeleit: „Ich habe mit vielen Überlebenden gesprochen, und sie können nicht verstehen, daß ausgerechnet der Appellplatz, den sie mit Hinrichtungen und stundenlangem Stehen verbinden, so profan genutzt wurde.“

Noch zögert das bayerische Kultusministerium, auf das Eine-Mark-Angebot einzugehen:

„Bis Ende November wird wohl eine Entscheidung fallen; auch der Finanzminister redet mit. Die Folgekosten sind ungewiß, wir schätzen rund fünf Millionen Mark“, sagte Manfred Heger vom Kultusministerium. Die Halle der Elektrofirma müßte abgerissen und die Gebäude des

DIE GEDENKSTÄTTE FLOSSENBÜRG umfaßt bisher nicht das gesamte Gelände des ehemaligen Konzentrationslagers. Das wollen ehemalige Häftlinge ändern und hoffen auf das Kultusministerium.

Photo: Göllinger

ehemaligen Konzentrationslagers restauriert werden. Weitere Angaben zu den Überlegungen des Kultusministeriums wollte Heger nicht machen.

Der Freistaat wäre es den Überlebenden schuldig, das Gelände zu erwerben, sagte Hans Simon-Pelanda: „Es ist eine

einmalige Chance, an 30 000 Nazi-Opfer zu erinnern. Die Staatsregierung kann frühere Versäumnisse wiedergutmachen. Aus einem Friedhof könnte eine Gedenkstätte werden. Flossenbürg könnte den zweifelhaften Ruf loswerden, bis heute die einzige deutsche KZ-Gedenkstätte zu sein, die sich keinen hauptamtlichen Mitarbeiter leistet. Hierher fließt noch weniger Geld als nach Dachau, das bereits schlecht versorgt ist.“

Das Interesse ist da, bestätigt Jörg Skribeleit, dessen Stelle bei der Gemeinde vom Kultusministerium nur noch bis Juli 1998 finanziert wird: „Ich kriege vier Anfragen von Ex-Häftlingen pro Woche, und auch die sonstige Arbeit reicht für 30 Jahre.“ Aus amerikanischen Beständen baut er ein Archiv auf und war deshalb in Washington. Dort habe er sich bei den Diskussionen mit einstigen Häftlingen sehr unwohl gefühlt: „Der Unmut über die Untätigkeit in Bayern ist enorm.“ Skribeleits Etat ist minimal: 20 000 Mark kann er jährlich für Sachmittel ausgeben. Sein Büro hat er im Flossenbürger Rathaus und nicht da, wo es seiner Meinung nach hingehört: „In die Kommandantur, die ehemalige Zentrale des Terrors.“

Nur Besucher, die sich anmelden, können mit einer Führung durch die Gedenkstätte rechnen. Spontane Gäste, die nach Flossenbürg kommen, bleibt nur der Gärtner als Ansprechpartner. Das dauert auch Bürgermeister Johann Werner. Lange Zeit habe die Staatsregierung nicht einmal geklärt, welches Ministerium für die Gedenkstätte überhaupt zuständig sei. Für das zum Verkauf anstehende Gelände wünscht sich Bürgermeister Werner allerdings eine andere Lösung als die Arbeitsgemeinschaft. Eine neue Firma sollte die Industriehalle der Autoelektrik-Firma übernehmen und in der strukturschwachen Region neue Arbeitsplätze anbieten. Der Staat könnte Küche und Wäscherei in die Gedenkstättenarbeit integrieren.

Zdroj: Otzelberger, Manfred: Ehemaliger KZ-Appellplatz kostet eine Mark, in: Süddeutsche Zeitung, 6. 11. 1997.

ČESKOBAVORSKÝ
DĚJEPIS

GESCHICHTSBAUSTEINE
BAYERN|BÖHMEN

Překlad článku

Vláda stále váhá s rozšířením Památníku Flossenbürg

Bývalý apelplac koncentračního tábora stojí jednu marku

Firma prodává část pozemku bývalého koncentračního tábora / Oběti nacismu doufají ve zdravý rozum

Manfred Otzelberger

Flossenbürg – Už pět týdnů čeká Hans Simon-Pelanda na dopis od Edmunda Stoibera. Předseda „Pracovní skupiny bývalý koncentrační tábor Flossenbürg“ (Arbeitsgemeinschaft ehemaliges KZ Flossenbürg, ARGE), povoláním referent mnichovského Goethe Institutu doručil bavorskému ministerskému předsedovi na konci září rezoluci bývalých vězňů: „Svobodný stát Bavorsko má udělat vše pro to, aby byly zachovány zbývající budovy tábora jako kuchyně, prádelna, apelplac a komandatura a aby byly začleněny do stávajícího Památníku.“

Takto to zní velice zdvořile a trpělivě, ale mezi sebou přeživší svůj hněv nijak neskrývají. Po desetiletích trpělivosti, kdy se Flossenbürg měnil v idylický park a nikoli v moderní Památník, nyní požadují dokumentační a výzkumné centrum, školení pro učitele a vychovatele a lepší pedagogickou nabídku pro mladé návštěvníky.

To vše bude možné, pokud vláda přijme nabídku firmy „ke autoelectric GMBH“. Za symbolickou částku jedné marky nabízí státu 7000 čtverečních metrů, na kterých se nachází budova prádelny a vězeňské kuchyně. Na pozemcích firmy leží také bývalý apelplac koncentračního tábora. Bývalí vězni a pracovní skupina bojují za to, aby byla celá plocha bývalého koncentračního tábora přeměněna na památník. Stejného názoru je také Andreas Wolf, manažer firmy na elektroniku: „Sice nemusíme nic napravovat, protože naše firma existuje teprve od roku 1966 a na rozdíl od Siemense jsme nezaměstnávali nuceně nasazené. Ale nechceme, aby nevyužívaná průmyslová budova, kde se dříve vyráběly kabely a vodiče do aut, hyzdila toto citlivé místo.“ Firma zde vlastní jednu momentálně prázdnou halu; provoz se sty zaměstnanci se přestěhoval do sousedního Floßu.

Vědecký pracovník právě vznikající informační kanceláře Jörg Skriebeleit považuje nabídku za velkou šanci. Koupě by byla signálem, že je bavorský stát nakloněn modernímu pojetí práce v památníku. Skriebeleit: „Mluvil jsem s mnoha přeživšími, kteří nemohou pochopit, že zrovna apelplac, spojený s popravami a hodiny trvajících apely, je využíván tak necitlivě.“

Bavorské ministerstvo kultury stále váhá, zda má jednomarkovou nabídku přijmout. „Do konce listopadu by se snad mělo rozhodnout; mluví do toho i ministerstvo financí. Není jasná výše dalších nákladů, odhadujeme je na zhruba pět milionů marek,“ říká Manfred Heger z ministerstva kultury. Výrobní hala firmy na elektroniku by se musela strhnout a budovy bývalého

3.) Bývalí vězni a jejich příbuzní

koncentračního tábora by se musely renovovat. Více se Heger nechtěl o plánech ministerstva kultury zmiňovat.

Hans Simon-Pelanda říká, že stát zakoupení pozemku přeživším dluží: „Je to jedinečná šance, jak připomenout 30 000 obětí nacismu. Vláda může napravit, co dříve zanedbala. Z hřbitova se může stát památník. Flossenbürg se může zbavit pochybné pověsti, že je jediným památníkem koncentračního tábora, který si nemůže dovolit ani jednoho zaměstnance. Teče sem ještě méně peněz než do Dachau, které už tak dostává málo.“

Zájem zde je, potvrzuje Jörg Skriebeleit, jehož místo u obce bude financovat ministerstvo kultury pouze do července 1998. „Každý týden dostávám čtyři žádosti od bývalých vězňů a i jiné práce je zde na třicet let.“ Vytváří archiv z amerických fondů, a proto byl ve Washingtonu. Při hovorech s bývalými vězni se tam prý cítil dost nesvůj: „Panuje tam enormní nespokojenost s liknavostí bavorského státu.“ Skriebeleitův rozpočet je minimální: Ročně může vydat 20 000 marek. Kancelář má na flossenbürské radnici a nikoli tam, kam podle jeho názoru patří: „Na velitelství, do bývalé centrály teroru.“

S prohlídkou památníku mohou počítat pouze předem objednaní návštěvníci. Ostatní se musí spokojit s informacemi od zahradníka. To mrzí i starostu Johanna Wenera. Dlouhou dobu neměla vláda jasno ani v tom, pod které ministerstvo památník vlastně spadá. Pro prodáváný pozemek by si starosta Werner přál ale najít jiné řešení než pracovní skupina. Průmyslovou halu firmy na výrobu elektroniky do aut by měla převzít jiná firma, která by ve zdejším strukturálně postiženém regionu vytvořila nová pracovní místa. Do památníku by stát mohl zahrnout prádelnu a kuchyni.

Popisek k fotografii: Památník Flossenbürg zatím nezahrnuje celou plochu bývalého koncentračního tábora. Bývalí vězni to chtějí změnit a doufají v pomoc ministerstva kultury.

Dějepis ve stínu hákového kříže

Jaroslava Štefflová

Dějepis vychází z anket jako jeden z nejméně oblíbených předmětů. Historici upozorňují, že 20. století je pro děti často velkou neznámou. Asociace učitelů dějepisu varuje před snižováním hodinové dotace jejich předmětu. Připočtete si války v přímém přenosu, stoupající agresivitu, neofašisty se vztyčenými pravicemi... Otupujeme. Je čím dál obtížnější přiblížit žákům historii tak, aby se jich dotkla. Aby je varovala.

„Záleží na učitelích,“ je přesvědčen ředitel Gymnázia v Soběslavi Vojtěch Kadlčík. „Díky kolegům dějepisařům znají naši studenti i historii 20. století.“

Autobus, který vyjel brzy zrána od soběslavského gymnázia, vezl septimány a maturanty, kteří si jako volitelný předmět vybrali seminář z dějepisu. Cílem cesty byla návštěva koncentračního tábora Flossenbürg, v němž za 2. světové války zahynulo 73 296 lidí osmnácti národností. Nacisti jej vybudovali v roce 1938. Zejména političtí vězni měli v dokumentech poznámku „návrat nežádoucí“. Mezi nimi byl také Miloš Volf. Když ho zatkl gestapo, byl právě v septimě. Do Flossenbürgu se dostal po roční pouti nacistickými věznicemi jako devatenáctiletý. Teď vysvětloval studentům, co znamenalo žít a přežít roky v koncentráku.

„Impuls přišel od naší studentky,“ vysvětloval učitel dějepisu Vladimír Bělský. „Beseda, které se zúčastnila doma v obci, ji zaujala natolik, že jsme M. Volfa pozvali k nám do školy. Ohlas studentů byl velký, proto jsme se rozhodli navázat na květnovou besedu seminářem přímo ve Flossenbürgu.“

Dnes vypadá místo hrůzy spíš jako park. Původních budov zbylo jen pár. Dvě strážní věže, krematorium, komandatura, část vězení, kde byli v dubnu 1945 popraveni atentáčníci na Hitlera v čele s admirálem Canarisem...

„Další budovy, které po válce sloužily jinému účelu, teď postupně upravujeme. V bývalé prádelně, v jejímž sklepě se vězni po příchodu do tábora svlékali, bude v dubnu 2007 otevřena stálá výstava,“ vypráví Jörg Skriebeleit, vedoucí památníku Flossenbürg. Do své funkce byl jmenován před deseti lety, po ukončení vysoké školy. Od té doby se dříve jen vzpomínkové místo proměňuje na památník se vším, co k němu patří. S archivem postaveným na vědeckém základě, s odbornou knihovnou. „Musíme novým generacím připomínat, co se tu odehrávalo, ale nechceme tu mít jen historickou výstavu. Jsme v kontaktu s mnohými, kteří přežili. Nechceme je představovat jen jako bývalé vězně, ale také jako lidi, kteří něco dokázali. Shromažďujeme dokumenty o jejich životě. Fotografie, obrazy, natáčíme s nimi rozhovory.“

Během roku navštíví památník na 130 000 návštěvníků nejen z Bavorska. Přijíždí sem hodně Američanů, Italů, Poláků, Francouzů, ale také návštěvníci z Afriky, z Japonska. Odhadem 50 % tvoří žáci a studenti. Protože tábor je blízko českých hranic (v Čechách měl také hodně pobočných táborů), bývá tu od nás průměrně

ČESKO|BAVORSKÝ
DĚJEPIS

GESCHICHTSBAUSTEINE
BAYERN|BÖHMEN

3.) Bývalí vězni a jejich příbuzní

jedna návštěva týdně. „Máme pro ně připraveny brožury v češtině, česky budou uvedeny také texty u exponátů výstavy.“

Nová koncepce památníku bude stát 8 milionů euro. Část zaplatí země Bavorsko, část Spolková republika Německo, přispěje také Evropská unie.

„Řekl bych, že nejnovější dějiny jsou pro studenty přitažlivější než starověké,“ je přesvědčen učitel Milan Seidl, „jen bychom na ně potřebovali víc času. Jenže obsah učiva se nemění, musíme obsáhnout historii od pravěku do současnosti.“

Potvrdil to i V. Bělský: „Jsem zastávce posílení výuky hlavně moderních dějin 20. století, nejradši bych je učil alespoň dva roky.“

Jakkoli jsem se snažila maturanta Tomáše a septimána Jakuba nahlodat, jestli zájezd do Flossenbürgu nebyl ztrátou času, odmítali to.

„Koncentrák nám připomněl, že se stala obrovská chyba, která se nesmí opakovat. Zážitky byly silné. Tyhle akce mají smysl.“

Aby se zrodil svět lidštější, nelidsky zde zahynulo 3784 Čechů – zní nápis na symbolickém hrobě. „Nemám ráda kladení věnců, snad kvůli Krylově písni Neznámý vojín si je příliš spojují s patosem, komunismem a neupřímností. Nicméně tentokrát byla řečena slova, která byla na místě: o lidském utrpení, o nové době, ve které mnoho věcí zůstává při starém,“ napsala o pár dní později jedna ze studentek.

Ještě mi znějí v uších slova V. Kadlčíka, jimiž se obrátil ke studentům: „Kruček k tomu, aby obyčejný člověk začal druhému dělat zlo, je nebezpečně krátký. Koho z vězňů, kteří se vrátili domů, napadlo, že za pár let budou podobné tábory vznikat i u nás? Že obyčejní lidé budou z nějakých důvodů opět ubližovat svým spoluobčanům. Zdá se vám to příliš vzdálené? Tak si vzpomeňte na chování Američanů k iráckým zajatcům – a přemýšlejte. Život vás postaví do různých situací. Je na vás, abyste si stanovili mez, kterou nepřekročíte. A prosím vás - když nebudete moci pomáhat, aspoň neubližujte.“

Zdroj: Štefflová, Jaroslava: Dějepis ve stínu hákového kříže, in: Učitelské noviny, č. 38/2005, 26.02.2013, <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3941>.

"Tábor" v koncentračním táboře Flossenbürg

Kateřina Beščecová.

Rok co rok přijíždí do bavorského městečka Flossenbürg více než stovka mladých lidí z různých zemí Evropy, aby se na místě bývalého koncentračního tábora setkali s lidmi, kteří pobyt v něm přežili. Minulý týden zde spolu byli již poosmé.

Na travnaté ploše v obrovských zelených stanech s vojenskými lehátky, které zapůjčil německý Bundeswehr, letos strávili týdenní pobyt mladí lidé z Belgie, Česka a Slovenska, Francie, Maďarska, Německa, Polska i Ruska. „Uspořádat toto setkání byl nápad pamětníků, kteří se zde poprvé sešli v roce 1998. Tehdy (bylo jich zde jen asi okolo deseti), vyslovili myšlenku, že by sem rádi jezdili dál a vyprávěli své příběhy mladým lidem,“ říká Jörg Schröder z Evangelische Jugendarbeit, která si organizování celé akce vzala na starost. A tak se již rok poté v místech, kde se udály nejhorší nacistické zločiny, uskutečnil první „tábor“. Jörg Schröder popisuje, jak ho vždycky hluboce osloví to, že pamětníci najdou sílu se do Flossenbürgu vracet: „Vyprávějí vzpomínky, které se jim vybaví třeba jen tady, často se jim o nich mluví velmi těžce, někdy pláčí, ale přesto za rok přijdou zase, protože mají vnitřní pocit, že je třeba, aby o tom mluvili.“

Prostory památníku připomínají spíš rozlehlý park a nezasvěcený návštěvník si v první moment asi sotva dokáže představit, co všechno se v těchto místech odehrálo. „Vidíte tady tu uličku? Tudy jsme vcházeli do tábora. Tady byly vězeňské sprchy a támhle chtěli postavit plynovou komoru,“ popisuje skupince Čechů Milouš Wolf, který se do Flossenbürgu dostal ve svých osmnácti letech. V jeho papírech stálo RV - návrat nežádoucí. Důvod byl ten, že jeho rodina ukrývala lidi, kterým hrozilo zatčení gestapem. „A tady bylo popraviště. Na háky, jaké znáte od řezníka, zavěsili člověka a nechali ho viset, dokud nezemřel,“ pokračuje ve výkladu pan Wolf. Mezitím jen lehce nakloní hlavu a pozdraví protijdoucí spoluvězně - Francouze, kteří kráčí s další skupinkou. „Mám přátele z celé Evropy a jsou to přátelství skutečná, je mezi námi velká sounáležitost. Musíme vidět i to pozitivní, co to přineslo,“ vypráví.

...aby se to neopakovalo

„Bylo to ještě daleko horší, než jsme schopni říct slovy, ale prostě se to stalo. Nemyslete si, nám mnohým dělá velké potíže o našich zážitcích z koncentračního tábora mluvit, ale uvědomujeme si, že existuje nebezpečí, že se to může opakovat. A proto jsme tady,“ říká skupince mladých křesťanů paní Hana Hošková, která se do koncentračního tábora dostala v necelých patnácti letech. Přežila možná jen díky tomu, že při vstupu do tábora uvedla, že je o tři roky starší, a tak byla uznaná za „práceschopnou“ a nešla do plynu jako ostatní děti. Nejen jim, ale vůbec všem obětem patřily nedělní vzpomínkové akce. Židovský památník a kaple „Ježíš v žaláři“ v areálu památníku se v neděli dopoledne zaplnily stovkami lidí různých národností: mladých, očitých svědků a pamětníků i jejich potomků. Nedaleko popraviště a kamenného sloupu, který byl postaven na památku všem obětem, se pak sešli k oficiálnímu pietnímu aktu. „Přestože jsme s těmi, kdo přežili, strávili jen pár dní, ovlivní to naše budoucí myšlení a jednání. Jejich příběhy nás hluboce zasáhly a uvědomujeme si, že bylo těžké jim naslouchat, ale ještě těžší bylo je prožít. Tyto příběhy uchováme ve svých srdcích a odvezeme si je

3.) Bývalí vězni a jejich příbuzní

do svých domovů," prohlásili zde mladí ve svém poselství pamětníkům. „Navždycky si to budu pamatovat," říká téměř se slzami v očích sedmnáctiletá Denisa. Nejvíc s ní prý otrásl pohled na krematorium, kde se pálili mrtví vězni. „Ve škole jsme se o tom učili, ale zkušenost, kterou jsme tu zažili, nám žádná učebnice nedá," popisuje její vrstevnice. A tak zatímco tito mladí lidé přemýšlejí, jak získané poselství předají dalším generacím, které už nebudou mít tu možnost s očitými svědky se setkat, potkávám ve vlaku cestou do Prahy skupinku jejich vrstevníků. Jsou přiopilí, s vyholenými lebkami, vagonem se rozléhá hlasitá hudba s nacistickými výkřiky. Jeden má vojenské boty a řetězy okolo pasu, jiný je jen v ponožkách, další má tričko s nakreslenou vyzáblou postavou, psem a nápisem „továrna na kosti". Pozvedají lahve s pivem a na tělo si lepí obrázky s hákovým křížem. Výrazy v obličejích ale nemají zlé. Možná jen „nevědí, co činí".

Zdroj: Beščecová, Kateřina: Tábor" v koncentračním táboře Flossenbürg, in: Katolický týdeník č. 31/2006, 31. 7. 2006, <http://www.katyd.cz/clanky/tabor-v-koncentracnim-tabore-flossenburg.html>.

Jack Terry

Projev na vzpomínkovém aktu u příležitosti 60. výročí osvobození koncentračního tábora Flossenbürg v Památníku Flossenbürg dne 24. dubna 2005 (kráceno)

V lednu letošního roku řekl německý ministr zahraničí Joschka Fischer na valném shromáždění Organizace spojených národů: „Demokratické Německo se poučilo. Holokaust zanechal nevymazatelnou stopu. Šoa je největší zločin století. **My, kteří máme možnost naslouchat přeživším, neseme odpovědnost za to, aby jejich příběhy byly zprostředkovány generacím následujícím.**“

Každý z nás má vlastní příběh, a protože příběh, který není vyprávěn, je zapomenut, budu Vám krátce vyprávět ten svůj:

Před šedesáti lety dne 23. dubna 1945 byl koncentrační tábor Flossenbürg osvobozen vojáky 90. pěchotní divize 3. americké armády. Já jsem byl nejmladší z 1523 vězňů, kteří byli ještě v táboře, a mohl jsem ještě chodit. Měsíc předtím mi bylo patnáct let, ale já jsem tomuto datu nevěnoval vůbec pozornost. 23. duben 1945 byl zároveň nejmutnějším dnem mého života. Když jsem stál mimo tábor u vstupní brány, vzdálené nedaleko odsud, byl jsem si vědom, že nikam nepatřím, že nikdo nepatří ke mně a já k nikomu. Poprvé po čtyřech letech jsem cítil něco jiného než strach a hlad. [...]

Flossenbürg byl třetím koncentračním táborem, do kterého jsem se dostal proti své vůli. Je možné vylíčit vám krutost bez rozdílu, ustavičný hlad, chlad, mučení, křik, bídu, špinu, vyčerpání, zápach, spálené maso, popravky oběšením, útrapy, bití, hrůzu, smrt? Jak popíši absolutní ponížení, naprosté odlidštění – umírání? Může být toto všechno předáno dalším generacím? Nevěřím. Co *může* být zprostředkováno, je to, co jsme z našich zkušeností vyvodili: jak cenná je svoboda, a já si neumím představit větší radost než je opětovné nabytí svobody, která nám byla vzata. [...] Kromě toho můžeme předat dál naše postřehy, že fermež naší civilizace je velice slabá a že i ve vysoce vyspělé společnosti může vládnout extrémní brutalita.

Ačkoliv jsem Flossenbürg opustil ihned, jak jen to bylo možné, Flossenbürg nikdy neopustil mě. Pro nás bývalé vězně se události z dob minulých staly základem našich trýzněných životů.

Při mém návratu před deseti lety při příležitosti 50. výročí osvobození tábora jsem byl zmaten. Bývalý koncentrační tábor byl z velké většiny zakryt jakoby nikdy neexistoval. S místem, které zasáhlo naše vzpomínky, se zacházelo jako s běžným pozemkem. Kde kdysi stály vězeňské baráky, je dnes obytná čtvrť. Děti, které byly ve stejném věku jako já před padesáti lety, si hrály na stejném místě, na kterém jsem já musel přihlížet popravám oběšením. Apelplac už nebyl prázdný čtverec, k bývalé vězeňské kuchyni a prádelně byla přistavena tovární budova. V prostorách komandatury se nacházely byty pro sociálně slabé. Zbytek tábora byl bujný park zarostlý křovím a vysokými stromy. Pro nás bývalé vězně to bylo

3.) Bývalí vězni a jejich příbuzní

dodatečné a bolestné trauma. Jak se to mohlo stát? Zcela jistě se nepodporovalo předávání našich příběhů budoucím generacím. Místo toho se zapíralo, zakrývalo a měnilo k nepoznání to, co pro každého z nás toto ostudné místo znamenalo.

Počty zavražděných z mnoha zemí, jejichž popel vytváří pyramidu v „Údolí smrti“ mohou sotva vyprávět historii našeho umírání. Domnívám se, že byly jakýmsi pokusem Němců vyrovnat se bezprostředně po válce s proviněním a hanbou. Vytěsnění a zapírání nebyly příznačné pouze pro Flossenbürg, ale i pro další města a obce, na jejichž území se nacházely pobočné tábory, jichž bylo celkem 100. [...]

Před deseti lety, při našem shromáždění k 50. výročí osvobození tábora, jsme znovu pocítili bolest, jakmile jsme uviděli to místo zločinu ve změněném stavu, a mnozí z nás toho litovali a přísahali si, že se již nikdy nevrátí. [...] Spolu s ostatními jsem se vyslovil pro to, aby ještě existující objekty tábora v rámci Památníku zůstaly zachovány a byly využívány k dokumentačním účelům; aby se co nejvíce zviditelnily geografické prvky a aby cesta a schody vedoucí ke kamenolomu a bývalé továrně Messerschmitt byly zachovány jako symbol naší zkušenosti.

Na sympoziu jsem žádal, abychom byli zbaveni neosobních čísel a strašlivé anonymity a aby byla naše individualita, naše příjmení znovu obnovena – žádal jsem, aby týranému člověku byla znovu navracena lidská podoba, která mu byla vzata procesem odlidštění. [...] Flossenbürg může a měl by být místem, kde naše jména budou sloužit jako dědictví naší individuality pro budoucí generace. To bude mít pro mladé návštěvníky Památníku větší význam než abstraktní čísla. A já věřím, že návštěvníci získají cenný impuls, který je povzbudí, aby se angažovali pro dobrou věc. [...]

Zdroj: Archiv Památníku Flossenbürg